

Saar

ALDOUS HUXLEY

Saar

ESTRA

Eesti Transpersonaalne
Assotsiatsioon

Laurale

Ideaali võib välja mõelda, aga võimatut võiks vältida.

Aristoteles

Originaali pealkiri:

Aldous Huxley

Island

Tõlkinud Ragne Kepler

Toimetanud Liset Kivioja

Kujundanud Kaarel Kivikangur

© 1962 Aldous Huxley

© 2019 Eesti Transpersonaalne Assotsiatsioon

Ümbrisel fragment Anderson Debernardi maalilt „Iniciacion Shamanica“.

Kasutatud autori loal.

Trükkinud trükikoda AS Pakett

ISBN 978-9949-7289-4-7

www.transpersonaalne.ee

SISUKORD

1. PEATÜKK	11
2. PEATÜKK	17
3. PEATÜKK	23
4. PEATÜKK	33
5. PEATÜKK	41
6. PEATÜKK	71
7. PEATÜKK	95
8. PEATÜKK	119
9. PEATÜKK	145
10. PEATÜKK	173

11. PEATÜKK	187
12. PEATÜKK	203
13. PEATÜKK	215
14. PEATÜKK	249
15. PEATÜKK	285
<i>Autorist</i>	309
<i>Raamatust</i>	313
<i>Aldous Huxley bibliograafia</i>	317

1. PEATÜKK

„Tähelepanu!“ hüüdis hääl, ja see kõlas justkui oleks oboe kõnelema hakanud. „Tähelepanu!“ kordus samal kõrgusel nasaalse monotoonsusega. „Tähelepanu!“

Lebades kuivanud lehtedel nagu surnu, juuksed pulstis, nagu kummaliselt määrdunud ja vermeis, porised rõivad räbalais, ärkas Will Farnaby võpatusega. Molly hüüdis teda. Aeg on tõusta. Aeg riidesse panna. Ta ei tohi kontorisse hilineda.

„Aitäh, kallis,“ ütles Will ja tõusis istukile. Terav valu läbis paremat põlve ja löi siis selga, käsivartesse, otsmikku.

„Tähelepanu!“ kordas vähimagi kõlamuutuseta hääl nõudlikult. Künarnukile toetudes vaatas Will enda ümber ja nägi oma hämminguks Londoni magamistoa halli tapeedi ja kollaste kardinat asemel metsavälu, pikki varje ja varahommikusi valguslaike. „Tähelepanu“?

Mis mõttes „tähelepanu“?

„Tähelepanu! Tähelepanu!“ nõudis kummaline hääl mõistmatult.

„Molly?“ küsis Will kõheldes. „Molly?“

See nimi päästis justkui midagi ta peas valla. Üdini tuttava süüme-piinaga sügaval hingepõhjas tundis ta korraga formaldehüüdi lõhna, nägi väikesekasvulist meditsiiniõde kärmelt piki rohelist koridori enese poole tõttamas, kuulis tema targeldatud riiete kuiva kahinat. „Number viiskümmend viis,“ ütles meditsiiniõde, jäi siis seisma ja avas valge ukse. Will astus sisse ja seal, kõrges valges voodis, lebas Molly. Molly, kellel oli pool nägu sidemes, suu lahti vajunud. „Molly,“ oli Will öelnud,

„Molly ...“ Tema hääli oli katkenud ja ta nuttis, anudes härdalt. „Kallis!“ Vastust ei tulnud. Uuesti ja uuesti kostis ammuli suust kiireid pindmisi hingetõmbeid. „Kullake, kullake ...“ Ja siis korraks ärkas käes, mida Will hoidis, elu. Et siis taas liikumatuks jääda.

„See olen mina,“ ütles Will, „mina – Will.“

Sõrmed liigahtasid veel korra. Aeglaselt, ilmselgelt tohutu pingutusega hoidsid need tema omadest, surudes neid hetkeks, ja lõtvisid siis taas elutuks.

„Tähelepanu!“ nõudis ebainimlik hääli. „Tähelepanu!“

See oli olnud õnnetus, kiirustas Will enesele kinnitama. Tee oli märg, auto libises üle keskjoone. See oli üks noid asju, mida kogu aeg juhtub. Ajalehed kubisevad neist, ta oli neist ise kümnete kaupa kirjutanud. „Ema ja kolm last hukkusid laupkokkupõrkes ...“ Aga see ei puutunud asjasse. Asi oli selles, et kui Molly küsis temalt, on see tõesti lõpp, oli tema öelnud jaa; asi oli selles, et vähem kui tund aega pärast seda, kui Molly oli tolle häbiväärse vestluse järel vihma kätte läinud, oli ta kiirabiautos, suremas.

Will polnud Molly poole vaadanud, kui naine minekule pöördus, polnud julgenud naist vaadata. Veel üks pilk sellele kahvatule kannatavale näole olnuks talle liiast. Naine oli toolilt püsti tõusnud ja läinud aeglaselt üle toa, aeglaselt tema elust lahkunud. Kas ta oleks pidanud naise tagasi kutsuma, andeks paluma, ütlema, et armastab teda endiselt? Oli ta üldse kunagi Mollyt armastanud?

Sajandat korda nõuti temalt oboehäälel tähelepanu.

Jah, oli ta naist üldse kunagi armastanud?

„Hüvasti, Will,“ oli naine mehe mäletamist mööda lävel tagasi vaadates sosistanud. Ja siis oli hoopis naine sosinal, hingepõhjust seda öelnud. „Mina armastan sind ikkagi, Will, hoolimata kõigest.“

Hetk hiljem sulgus korteriuks naise järel peaaegu hääletult. Vaikne lukukeele plöksatus ja läinud ta oligi.

Will oli püsti karanud, jooksnud ukseni ja selle lahti tõmmanud, kuulatanud trepilt kostvaid eemalduvaid samme. Nagu vaim kuke-lauluaegu, hajus nõrk tuttav parfüüm õhku. Mees sulges taas ukse, läks oma halli ja kollast värvi magamistuppa ning vaatas aknast välja. Möödus mõni hetk, siis nägi Will naist üle kõnnitee minemas ja autosse

istumas. Ta kuulis käivitamise turtsatust, korra ja veel teisegi, ja siis mootori trummeldavat mürinat. Kas ta peaks akna avama? „Oota, Molly, oota!“ kuulis ta ennast kujutluses hüüdmast. Aken jäi avamata, auto hakkas liikuma, keeras ümber nurga ja tänav jäi tühjaks. Oli liiga hilja. Jumal tänatud, liiga hilja! parastas hää. Jah, Jumal tänatud! Ja ometigi tundis ta hingepõhjas süüd. Süütunne, näriv kahetsus – aga kahetsuse varjus tundis ta juubeldavat rõõmu. Keegi alatu ja närune ja julm, keegi võõras ja põlastusväärne, kes ei saanud ometigi olla tema, mõtles mõnuga, et nüüd ei saa enam miski takistada teda saamast seda, mida ta tahab. Ja see, mida ta tahtis, oli teistsugune parfüüm, oli noorema ihu soojus ja elastsus. „Tähelepanu!“ hüüdis oboe. Jah, tähelepanu. Tähelepanu Babsi muskulelõhnalisele magamistoale, roosa alkoovi ja kahe aknaga, mis avanesid Charingu ristmikule ja kuhu kogu öö vältel paistis tänava vastaspoolelt kõrgustest Porter’s Gini kiiskavat vilkumist. Sügav karmiinpunane – ja kümneks sekundiks sai alkoovist armastuse pühamu, kümneks imetabaseks sekundiks hõõgus tema näo vastas seeravi justkui sisemisest armutulest muudetud pale. Siis aga tõi pimedus veelgi sügavamale kirkastuse. Üks, kaks, kolm, neli ... Oo, Jumal, lase sel igavesti kesta! Aga täpselt siis, kui kümme täis sai, käivitas taimer järgmise ilmutuse – surma, sügavaima õuduse, sest sel korral olid tuled rohelised, ja kümneks võikaks sekundiks sai Babsi roosilisest alkoovist mülgas ja Babs oli voodis koolnukarva, justkui langetõvekangestuses laip. Porter’s Gini rohelises valguses ei saanud unustada, mis oli juhtunud ja kes oldi. Ainus, mida teha, oli silmad sulgeda ja sukelduda, kui võimalik, sügavamale teise, meeluse maailma, sukelduda kirglikult, sukelduda nimme neisse võõristavatesse meeletustesse, mis vaesele Mollyle – sidemetes Mollyle („tähelepanu“), märjas hauas Mollyle Highgate’il, ja mõistagi pidi just Highgate’i pärast iga kord silmad sulgema, kui roheline valgus Babsi alastuse laibalikuks tegi – olid alati ja sootuks võõrad olnud. Ja võõrad mitte ainult Mollyle. Suletud laugude tagant nägi Will ema, näost kaame, kannatustega leppinud ilmega, käed artriidist ebainimlikuks moondunud. Nägi ema ja ratastooli taga seisvat õde Maudi, rasvunud ja võdisemas nagu vasikajalasült, ühes kõigi oma tunnetega, mis polnud kunagi tõelise armastuse täiuseni küündinud.

„Kuidas sa võid, Will?“

„Jah, kuidas sa võid?“ kordas Maud väriseval kontraaldihäälel nutuselt.

Vastust polnud. Mitte mingit vastust, see tähendab sellist, mida nende juuresolekul kuuldavale saanuks tuua, mis kuuldavale tooduna neile kahele märtrile – emale tema õnnetus abielus ja õele tema tütrelikus vagaduses – arusaadav oluks. Polnud muud vastust peale kõlvatu teadusliku objektiivsuse, täiesti vastuvõtmatu otsekoheuse. Kuidas ta võis seda teha? Ta sai seda teha, oli sunnitud seda tegema praktilisel kaalutlusel, kuna ... noh, kuna Babsil oli mõningaid erilisi füüsilisi omadusi, mida Mollyl polnud, ja ta käitus teatavatel hetkedel viisil, mida Molly oleks mõeldamatuks pidanud.

Maad võttis pikk vaikus, aga siis järsku jätkus kummalise hääle endine refrään.

„Tähelepanu. Tähelepanu.“

Tähelepanu Mollyle, tähelepanu Maudile ja emale, tähelepanu Babsile. Ja äkitselt ilmus ähmase segaduse hämust veel üks mälestus. Babsi roosa alkoov varjas veel teistki külalist ja tolle keha vappus kellegi teise hellitluste ekstaasis. Süütundele lisandus hinge rõhuv äng, mis nõõris kõri.

„Tähelepanu!“

Hääl oli tulnud lähemale, kostudes kusagilt paremalt ülalt. Will pööras pead, üritas sättida end nii, et paremini näha; aga käsivars, millele ta toetus, hakkas värisevama, andes järele, nii et ta vajus tagasi lehtedele. Liiga väsinud, et edasi meenutada, lebas ta pikka aega, silmitsedes poolenisti suletud laugude vahelt end ümbritsevat arusaamatut maailma. Kus ta oli ja kuidas pagana pihta oli ta siia sattunud? Mitte et sel mingit tähtsust oluks. Hetkel polnud millelgi tähtsust peale valu, peale hävitava jõuetuse. Ometigi, lihtsalt teaduslikust huvist ...

Kasvõi seesama puu, mille all ta (teadmata põhjusel) end lebamasa oli avastanud, see hallika koorega sammas päikselaiguliste okste kõrguva võlviga, see peaks õigupoolest olema pöök. Aga sel juhul – ja Will imetles oma selget loogilist mõtlemist –, sel juhul poleks lehed saanud olla nii silmnähtavalt igihaljad. Ja miks peaksid pöögi juured sedamoodi maapinnal kummuma? Ja need absurdsed tugijuurde, mis seda võltspööki toetasid – kuidas *need* kõige juurde sobisid? Korraga meenusid Willile kõige hirmsamad meelislululeread. „Kes toeks, sa

küsid, neil päevil raskeil võiks olla minu vaimule?“ Vastus: tardunud ektoplasma, noor Dalí. Mis välistas kindla peale Chilternsi. Ja siis liblikad, kes pikeerisid kuldses päikesepaistes. Miks olid nad nii suured, nii ebatõeliselt taevassinised või sametmustad, nii ebatavaliselt silmilised ja tähnilised? Kastanpruunilt kumav purpur, hõbedases puudris smaragd, topaas, safiir.

„Tähelepanu!“

„Kes seal on?“ hõikas Will Farnaby enda meelest valjul ja hirmuärataval häälel, aga suust tuli vaid hädist kriginat.

Valitses pikk ja näis, et ähvardav vaikus. Puu kahe tugijuure vahelisest õõnsusest ilmus korraks nähtavale hiiglaslik must sadajalg, kes kiirustas kohe oma karmiinpunaste jalgade rügemendil minema ja kadus järgmisesse samblikega kaetud ektoplasma prakku.

„Kes seal on?“ kraaksatas Will uuesti.

Vasakul põõsas sahistati ja korraga kargas sealt nagu kägu seinakellast välja suur must lind, kes oli nagu hakk – ainult et see polnud hakk. Lind plagistas valgeotsalisi tiibu ja, sööstes läbi õhu, sättis end väikese kuivanud puu alumisele oksale, vähem kui kahekümne jala kaugusele sealt, kus lebas Will. Linnu nokk oli oranž, märkas Will, ja kummagi silma all oli paljas kollane laik, helekollased lotid katsid külgedelt ja tagant lohmaka lihase parukana linnu pead. Lind kallutas pead ja vaatas teda esmalt parema silmaga, siis vasemaga. Pärast seda tegi lahti oma oranži noka, vilistas pentatoonikas kümme või kaksteist nooti lühikestest viisjupist, häälitsedes nagu luksuks, ja laulis siis do-do-sol-do viisil: „Siin ja praegu, poisid, siin ja praegu, poisid.“

Need sõnad said päästikuks ja ühtäkki mäletas Will kõike. See oli Pala, keelatud saar, paik, mida polnud külastanud ükski ajakirjanik. Ja praegu peab olema järgmine hommik pärast seda, kui ta oli olnud nii rumal, et minna üksipäini Rendang-Lobo sadamast purjetama. Talle tuli kõik meelde – valge puri, mille tuul koolutas suure magnoolia kroonlehe sarnaseks, paadininas kobrutav vesi, iga laineharja sädelus, nefriidikarva laineorud. Ja ida pool, teispool merekitsust – millised pilved, millised vaevalised pilvekuhjade imeelukad Pala vulkaanide kohal! Istudes roolipinni juures, oli ta tabanud end laulmast – tabanud end tundmast, uskumatu küll, üdini õnnelikuna.

„Kolm, kolm vastastele,“ oli ta tuulde deklameerinud.

„Kaks, kaks ilmsüüta poistele, kõik rohelistes ürpides. Üks on üks ja üksipäini ...“

Jah, üksipäini. Ihuükski tohutul merejuveelil.

„Ja alatiseks nii see jääb.“

Pärast mida, pole vaja öeldagi, juhtus see, mille eest kõik ettevaatlikud ja kogenud purjetajad olid teda hoiatanud. Sünge tuulepuhang eikusagilt, äkiline, ootamatu tuul ja vihm ja meeletud lained ...

„Siin ja praegu, poisid,“ leelutas lind. „Siin ja praegu, poisid.“

See on tõeliselt erakordne, et ta on siin puude all, mõttes Will, aga mitte seal väljas, Pala merekitsuse põhjas, või mis veel hullem, vastu kaljupalamit sodiks pekstud. Sest isegi pärast seda, kui tal oli õnnestunud puhta ime läbi oma uppuv paat murdlainetusest läbi viia ja jõuda Pala miilide pikkuse kaljuse ranniku ainsale liivasele rannale, polnud see veel läbi. Tema kohal kõrgusid kaljurünkad, abaja servas oli järsk jäärak, kust langes astmeliselt väike juga ja hallist paekivist müüride vahel kasvasid puud ja põõsad. Kuus- või seitsesada jalga kaljuronimist – tennistes, jalgealune veest libe. Ja siis, armas Jumal, need maod! Must madu oli keerdunud ümber oksa, mille abil ta end üles hiivas. Ja viis minutit hiljem oli eendil rõngas tohutusuur roheline madu just seal, kuhu ta astuma valmistus. Õudusele oli järgnenud veel hullem õudus. Mao nägemine oli pannud ta võpatama, sundinud jalga järsult tagasi tõmbama ja sellest äkilisest läbimõtlematust liigutusest oligi ta tasa-kaalu kaotanud. Pika südantpööritava hetke oli ta kõlkunud kuristiku veerel kohutavas teadmises, et see ongi lõpp, ja siis kukkunud. Surm, surm, surm. Ja siis, puupraksatuse heli kõrvus, oli avastanud end klammerdumas puukese okste külge, nagu marraskil, parem jalg muljutud ja veritsev, aga ise elus. Vaevaliselt oli ta edasi roninud. Põlv tegi piinavat valu, aga ta ronis edasi. Midagi muud ei jäänud üle. Ja siis oli hakanud hämarduma. Viimaks ronis Will peaaegu pimeduses, ronis usus, ronis paljas meelegeites.

„Siin ja praegu, poisid,“ hüüdis lind.

Aga Will Farnaby polnud ei siin ega praegu. Tema oli kaljuseinal, oli parasjagu alla kukkumas. Kuivad lehed krõbisesid tema all, ta värises. Värises metsikult, kontrollimatult, pealaest jalatallani.

2. PEATÜKK

Korraga lakkas lind sõnu ütlemast ja pistis kriiskama. Kimedavõitu hää l ütles „Maina!“ ja lisis siis midagi keeles, millest Will aru ei saanud. Kuivanud lehtedel sahisesid sammud. Siis kostis tasane hoiatushüüd. Siis jäi vaikseks. Will avas silmad ja nägi kahte kena last end vaatamas, silmad imestusest ja õudusest pärani. Neist pisem oli vast viie või kuuene poisike, kes kandis ainult rohelist niudevööd. Tema kõrval seisis puuviljakorvi pealael kandes umbes neli või viis aastat vanem tüdrukuke. Tüdrukul oli seljas lohmakas karminpunane seelik, mis talle pahkludeni ulatus; aga ülalpool vööd oli tüdruk paljas. Ta nahk õhetas päikese käes nagu hõõguv vask. Will vaatas ühelt lapselt teisele. Kui ilusad nad olid, kui veatud, kui harukordselt kenad! Nagu kaks väikest pärismaalast. Poiss oli trullakas ja turd, nagu nagu keerubil. Pärismaalase moodi tüdruk nägi välja hoopis teistsugune – peen, ovaalse tõsise näokesega, mida raamisid tumedad patsid.

Kostis veel üks kriise. Kuivanud puu oksal istuv lind keerutas end erutunult siia ja sinna, et siis viimaks kriisates otsustavalt õhku söösta. Silmi Willilt pööramata sirutas tüdruk kutsuvalt käe. Laperdades laskus lind käele, plagistas pööraselt, leidis tasakaalu, pani tiivad kokku ja hakkas kohe luksuma. Will vaatas üllatumata edasi. Enam polnud miski võimatu – mitte miski. Isegi mitte rääkivad linnud, kes lapse sõrmel istuvad. Will püüdis neile naeratada, aga tema huuled värisesid endiselt ja see, mis oli mõeldud sõbralikkuse margina, paistis pigem hirmutava grimassina. Poisike pugese õe selja taha varju.

Lind lõpetas luksumise ja hakkas kordama sõna, millest Will aru ei saanud. Oli see *runa*? Ei, *karuna*. Kindlasti *karuna*.

Will tõstis väriseva käe ja osutas puuviljadele kumeras korvis. Mangod, banaanid ... Willi kuivanud suu hakkas vett jooksuma.

„Mul on nälg,“ ütles ta. Siis, tundes, et neis eksootilistes oludes võiks laps temast paremini aru saada, kui ta kasutaks pudikeelt, lisas: „Nämm-nämm-nämm.“

„Kas sa tahad süüa?“ küsis laps veatus inglise keeles.

„Jah, süüa,“ kordas Will, „süüa.“

„Lenda ära, maina!“ Tüdruk raputas kätt. Lind tõi kuuldavale rahulolematu kraaksatuse ja lendas tagasi kuivanud puu oksale. Nagu tantsijanna tõstis laps oma kõhnad käsivarred, võttis pealaelt korvi ja asetask selle maha. Ta valis korvist banaani, kooris ära, ja hirmu ja kaastunde vahel kõheldes lähenes võõrale. Poisike tõi oma arusaamatus keeles kuuldavale hoiatava hüüatuse ja kahmas tüdrukul seelikust. Rahustavalt seisatas tüdruk väljaspool ohtu ja sirutas puuvilja ette.

„Tahad seda?“ küsis tüdruk.

Endiselt värisedes sirutas Will Farnaby käe välja. Hästi ettevaatlikult nihkus tüdruk ettepoole, seisatas uuesti ja kükitas, pinevalt meest silmitsedes.

„Ruttu!“ ütles Will piinava kärsitusega.

Aga väike tüdruk ei hakanud riskima. Piieldes mehe käe vähimatki kahtlast liigutust, kummardus ta ette ja sirutas käsivarre ettevaatlikult välja.

„Jumala pärast,“ anus Will.

„Jumala?“ kordas laps ootamatu huviga. „Millise jumala?“ küsis ta. „Neid on palju.“

„Mistahes jumala, nagu sulle meeldib,“ vastas mees kärsitult.

„Mulle ei meeldi neist keegi,“ kostis tüdruk. „Mulle meeldib Halastaja.“

„Halasta siis minu peale,“ anus mees. „Anna mulle see banaan.“

Tüdruku ilme muutus. „Palun andeks,“ ütles ta vabandavalt. Püsti tõusnud, tegi tüdruk tõtaka sammu ja kukutas banaani mehe värisevasse kätte.

„Võta,“ ütles ta ja hüppas nagu lõksu vältiv loomake kättesaamatusse kaugusse tagasi.

Poisike plaksutas ja naeris valjusti. Tüdruk pöördus tema poole ja ütles midagi. Poiss noogutas oma ümmargust pead ja öelnud „Olgu, pomo“, lonkis läbi siniste ja kollaste liblikate pilve eemale, lagendiku kaugemas servas oleva metsa hämarusse.

„Ma käskisin Tom Krishnal minna ja kedagi siia tuua,“ selgitas tüdruk.

Will sõi banaani lõpuni ja palus veel teist ja siis kolmandat. Kui suurem nälg sai kustutatud, tundis ta tahtmist oma uudishimu rahuldada.

„Kuidas sa nii hästi inglise keelt oskad?“ küsis Will.

„Sest kõik räägivad inglise keelt,“ kostis laps.

„Kõik?“

„Mõtlen, et kui nad parajasti pala keelt ei räägi.“ Teemat ebahuvitavaks pidades keeras tüdruk ringi, viipas tõmmu käekesega ja vilistas.

„Siin ja praegu, poisid,“ kordas lind veel korra, laperdas kuivanud puult alla ja seadis ennast tüdruku õlale. Laps kooris veel ühe banaani, andis kaks kolmandikku Willile ja pakkus seda, mis üle jäi, mainale.

„On see sinu lind?“ tahtis Will teada.

Tüdruk raputas pead.

„Mainad on nagu valgus,“ ütles ta. „Nad ei kuulu kellelegi.“

„Miks ta neid asju ütleb?“

„Sest keegi on teda õpetanud,“ vastas tüdruk kannatlikult. On alles narr! andis tema toon mõista.

„Aga miks nad talle just *neid* asju on õpetanud? Miks „tähelepanu“? Miks „siin ja praegu“?“

„Noh ...“ Tüdruk otsis õigeid sõnu, millega sellele võõrale lollile enesestmõistetavust selgitada. „Seda ju unustatakse alailma, kas pole? Unustatakse tähelepanu pöörata sellele, mis toimub. Ja see on sama, kui ei olda siin ja praegu.“

„Ja mainad tuletavad ringi lennates teile seda meelde – kas nii?“

Tüdruk noogutas. Just nii see oligi. Valitses vaikus.

„Mis su nimi on?“ päris tüdruk.

Will tutvustas ennast.

„Minu nimi on Mary Sarojini MacPhail.“

„MacPhail?“ See polnud usutav.

„MacPhail,“ kinnitas tüdruk.

„Ja sinu väikse venna nimi on Tom Krishna?“ Tüdruk noogutas. „Või nii. Vaat siis.“

„Kas sa tulid Palale lennukiga?“

„Ma tulin merelt.“

„Merelt? On sul paat?“

„Oli.“ Vaimusilmas nägi Will laineid randa kinni jooksnud vrakist üle käimas ja kuulis nende kokkupõrget. Tüdruku usutlemise peale jutustas Will, mis oli juhtunud. Tormist, paadi kaldale tõmbamisest, pikast painajalikust ronimisest, madudest, kukkumise hirmust ... Ta hakkas uuesti, veel tugevamini värisema.

Mary Sarojini kuulatas tähelepanelikult ega öelnud midagi. Siis, kui Willi kõne takerdus ja hää l viimaks murdus, astus tüdruk ette ja põlvitas, lind endiselt õlal, mehe kõrvale.

„Kuule, Will,“ ütles tüdruk, asetades käe mehe laubale. „Me peame sellest lahti saama.“ Tema kõnetoon oli asjatundlik ja rahulikult käskiv.

„Kui ma teaksin, kuidas,“ ütles Will hammaste plaginall.

„Kuidas?“ kordas tüdruk. „Muidugi tavaliselt. Räägi mulle uuesti neist madudest ja kuidas sa alla kukkusid.“

Will raputas pead. „Ma ei taha.“

„Muidugi sa ei taha,“ ütles tüdruk. „Aga sa pead. Kuula, mida maina ütleb.“

„Siin ja praegu, poisid,“ manitses lind endiselt. „Siin ja praegu, poisid.“

„Sa ei saa olla siin ja praegu,“ jätkas tüdruk, „kuni sa pole neist madudest vabanenud. Räägi mulle.“

„Ma ei taha, ma ei taha.“ Will oli nutma puhkemas.

„Siis sa ei saagi neist kunagi vabaks. Nad jäävad igavesti sinu peas ringi roomama. Ja paras sulle!“ lisas Mary Sarojini karmilt.

Will püüdis värisemist kontrolli alla saada, aga tema keha ei kuulunud enam talle. See oli kellegi teise kamandada, kes oli pahatahtlikult otsustanud teda alandada, teda kannatama panna.

„Tuleta meelde, kuidas siis oli, kui sa olid väike poiss,“ ütles Mary

Sarajini. „Mida su ema tegi, kui sa haiget said?“

Ema oli võtnud Willi sülle, oli öelnud: „Vaene lapsuke, mu vaene lapsuke.“

„Ütles ta tõesti *seda*?“ Laps oli hämmingus. „Aga see on hirmus! Niimoodi see ju kinnistatakse. *Mu vaene lapsuke*,“ kordas ta pilkavalt. „Niimoodi pidi valu tundideks kestma jääma. Ja sa ei unusta seda kunagi.“

Will Farnaby ei öelnud midagi, vaid lebas vaikides, suutmata värise-mist maha suruda.

„Olgu, kui sina seda ei tee, pean seda ise sinu eest tegema. Kuula, Will: seal oli madu, suur roheline madu ja sa oleksid talle peaaegu peale astunud. Sa kohkusid nii hirmsasti, et kaotasid tasakaalu, sa kukkusid. Ütle seda nüüd ise – ütle!“

„Ma astusin talle peaaegu peale,“ sosistas Will kuulekalt. „Ja siis ma ...“ Ta ei suutnud seda öelda. „Siis ma kukkusin,“ ütles ta viimaks peaaegu kuuldamatult.

Kogu õud tuli tagasi – hirmust tekkinud iiveldus, kohkunud võpa-tus, mis pani ta tasakaalu kaotama, ja siis veel suurem hirm ja õudne veendumus, et see oligi lõpp.

„Korda seda.“

„Ma astusin sellele peaaegu peale. Ja siis ...“

Will kuulis end nuuksatamas.

„See on õige, Will. Nuta-nuta!“

Nuuksumisest sai halin. Häbenedes surus ta hambad kokku ja halin vaibus.

„Ei, ära tee seda,“ hüüdis tüdruk. „Lase see välja, kui see tahab. Meenuta seda madu, Will. Meenuta, kuidas sa kukkusid.“

Halin puhkes uuesti ja Will hakkas veel tugevamini vappuma.

„Räägi nüüd mulle, mis juhtus.“

„Ma nägin mao silmi, nägin, kuidas keel sisse-välja käis.“

„Jah, sa nägid mao keelt. Ja mis siis juhtus?“

„Ma kaotasin tasakaalu, ma kukkusin.“

„Ütle seda uuesti, Will.“ Nüüd Will nuuksus. „Ütle seda uuesti,“ käis tüdruk peale.

„Ma kukkusin.“

„Veel kord.“

See käristas hinge, aga ta ütles seda. „Ma kukkusin.“

„Uesti, Will.“ Tüdruk oli halastamatu. „Uesti.“

„Ma kukkusin, ma kukkusin. Ma kukkusin ...“

Vähehaaval nuuksumine vaibus. Sõnad tulid kergemini ja nende tekitatud mälestused polnud enam nii valusad.

„Ma kukkusin,“ kordas Will sajandat korda.

„Aga sa ei kukkunud kuigi sügavale,“ ütles nüüd Mary Sarojini.

„Ei, ma ei kukkunud kuigi sügavale,“ nõustus Will.

„Milles siis asi on?“ tahtis laps teada.

Tema hääles polnud kurjust ega irooniat, mitte vähimatki süüdistust. Ta esitas lihtsa otsekoheste küsimuse, mis ootas lihtsat otsekohest vastust. Jah, *milles* oli asi? Madu polnud teda nõelanud, ta polnud kaela murdnud. Ja pealegi oli see juhtunud eile. Täna olid liblikad, see lind, kes kutsus olema tähelepanelik, see kummaline lapsuke, kes rääkis nagu nõustaja, nägi välja justkui ingel kusagilt tundmatust mütoloogiast ja, uskuge või mitte, kandis ekvaatorist viie kraadi kaugusel nime Mac-Phail. Will Farnaby naeris valjusti.

Väike tüdruk plaksutas käsi ja naeris samuti. Hetk hiljem ühines lind nendega valju deemonliku naeruga, mis täitis välu ja kajas puude vahel, nii et universum paistis end määratu eksistentsiaalse nalja üle lõhki naervat.

3. PEATÜKK

„Mul on hea meel, et teil kõigil nii lõbus on,“ lausus korraga sügav hää.

Will Farnaby pööras end ringi ja nägi euroopalikus riietuses musta kotiga väiksekasvulist kuivetut meest enda poole alla vaatamas. Willi hinnangul oli mees kuuekümnele lähenemas. Juuksed laia õlgkaabu all olid paksud ja valged, ja milline kummaline kongnina tal oli! Ja silmad – kui kohatult sinised tõmmus näos!

„Vanaisa!“ kuulis Will Mary Sarojini hüüatamas.

Võõras pööras pilgu Willilt lapsele.

„Mis siin nii naljakat oli?“ tahtis mees teada.

„Noh,“ alustas Mary Sarojini mõtteid kogudes. „Noh, saad aru, ta oli paadiga merel ja eile puhkes torm ja ta jooksis karile – kusagil seal all. Nii et ta pidi kaljust üle ronima. Seal olid mõned maod ja ta kukkus alla. Aga õnneks oli kohe sealsamas puu, nii et ta lihtsalt ehmatas. Seepärast ta väriseski nii kõvasti, niisiis andsin talle banaani ja lasin tal kõike uuesti miljon korda läbi teha. Ja siis korraga sai ta aru, et selle pärast ei tasu muretseda. Ses mõttes, et see on möödas ja lõppenud. Ja see ajas teda naerma. Ja tema naer ajas mind naerma. Ja siis hakkas maina-lind naerma.“

„Väga hea,“ ütles tüdruku vanaisa heakskiitvalt. „Ja nüüd,“ lisas ta uuesti Will Farnaby poole pöördudes, „vaatame, mida pärast esmast psühholoogilist abi vaese ihu heaks teha annab. Mina, muuseas, olen doktor Robert MacPhail. Kes teie olete?“

„Tema nimi on Will,“ ütles Mary Sarojini enne, kui noormees vastata jõudis. „Ja tema perekonnanimi oli Far-miski.“

„Farnaby, kui täpne olla. William Asquith Farnaby. Minu isa, nagu te võite arvata, oli tulihingeline liberaal. Isegi siis, kui ta juua täis oli. Eriti siis, kui ta juua täis oli.“ Will päästis valla pilkava kareda naeru, mis oli võõristavalt erinev südamest tulnud rõkatusesest, mis oli saatnud tõdemust, et muretsemiseks pole põhjust.

„Kas sa ei armastanud oma isa?“ küsis Mary Sarojini murelikult.

„Mitte nii, nagu oleksin võinud,“ kostis Will.

„Ta tahab öelda, et vihkas oma isa,“ selgitas dr MacPhail lapsele. „Paljud neist vihkavad,“ lisas ta juurde.

Maha kükitanud, hakkas ta oma musta koti rihmasid lahti harutama.

„Imperialistide hulgast, ma oletan,“ ütles ta üle öla noormehele.

„Bloomsburys sündinud,“ kinnitas Will.

„Kõrgklassist,“ diagnoosis doktor, „aga mitte sõjaväelaste ega aadlike hulgast.“

„Õigus. Mu isa oli vandeadvokaat ja poliitajakirjanik. See tähendab siis, kui ta parasjagu joomatõbine polnud. Minu ema, nii uskumatu kui see võib paista, oli ülemdiakoni tütar. Ülemdiakoni,“ kordas Will ja naeris jälle nii, nagu oli naernud isa brändilembuse üle.

Dr MacPhail vaatas korraks Willi poole, siis pööras tähelepanu uuesti kotirihmadele.

„Kui te sedamoodi naerate, muutub teie nägu haruldaselt inetuks,“ täheldas ta teadlase erapooletusega.

Üllatusest püüdis Will kimbatust huumoriga varjata. „See on kogu aeg inetu,“ ütles ta.

„Vastupidi, teatavas baudelaire’likus mõttes on see lausa kena. Välja arvatud siis, kui te suvatsete häälitseada nagu hüään. Miks te selliseid hääli teete?“

„Ma olen ajakirjanik,“ selgitas Will. „Erikorrespondent, kellele makstakse, et ta mööda maailma ringi sõidaks ja kaasaja koledustest kirjutaks. Millist muud häält ma teie meelest tegema peaksin? Kudrutama? Plä-plää tegema? Marx-Marx hüüdma?“ Ta naeris jälle, siis tuli välja oma läbiproovitud teravmeelsusega. „Mina kahtlen alati kõiges.“

„Kena,“ ütles dr MacPhail. „Väga kena. Aga asume nüüd asja juurde.“

Võtnud kotist käärid, hakkas ta nüsima verest läbi imbunud püksisäärt, mis Willi vigastatud põlve varjas.

Will Farnaby vaatas arsti otsa ja mõtles teda silmitsedes, kui suur osa selles arvatavas mägismaaelanikus on šotlast ja kui palju palalast. Sinised silmad ja suur nina ei äratanud mingit kahtlust. Aga tõmmu jume, peened käed, nõtked liigutused – need pärinesid Tweedi jõest tunduvalt lõuna poolt.

„Kas te olete siin sündinud?“ küsis Will.

Tohter noogutas jaatavalt. „Shivapuramis, kuninganna Victoria matuse päeval.“

Kääride viimane löksatus ja püksisäär langes maha, paljastades põlve. „Päris kole,“ kõlas dr MacPhaili otsus pärast lähemat vaatlust. „Aga ma ei usu, et siin midagi väga tõsist on.“ Ta pöördus oma lapselapse poole: „Lippa tagasi jaoskonda ja palu, et Vijaya koos mõne teise mehega siia tuleks. Las võtavad haiglast kanderaami ühes.“

Mary Sarojini noogutas, tõsis sõnagi lausumata ning tõttas üle välu minema.

Will vaatas väiksele eemalduvale kujule järele – punane seelik õõtsus küljelt küljele, ülakeha sile nahk õhetas päikese käes kuldsetl.

„Teil on erakordne lapselaps,“ ütles ta dr MacPhailile.

„Mary Sarojini isa oli mu esimene poeg,“ ütles arst pärast lühikest vaikust. „Ta sai neli kuud tagasi mägironimisel surma.“

Will avaldas pominal kaastunnet, millele järgnes vaikus.

Dr MacPhail avas piiritusepudeli ja tupsutas käsi.

„See on veidi valus,“ hoiatas ta. „Ma soovitan teil seda lindu kuulata.“ Ta viipas käega kuivanud puu poole, kuhu maina pärast Mary Sarojini lahkumist tagasi oli läinud.

„Kuulake teda hoolega, kuulake kogu tähelepanuga. See aitab valu vähem märgata.“

Will Farnaby kuulas. Maina oli naasnud oma esimese teema juurde.

„Tähelepanu,“ hüüdis kõnelev oboe. „Tähelepanu.“

„Tähelepanu millele?“ küsis Will, lootes meelitada välja suuremat selgust andva vastuse kui see, mis ta oli saanud Mary Sarojini käest.

„Tähelepanule,“ ütles dr MacPhail.

„Tähelepanu tähelepanule?“

„Just nimelt.“

„Tähelepanu!“ leelutas lind pilkavalt kinnituseks.

„On teil palju selliseid kõnelevaid lindusid?“

„Neid peaks saarel vähemalt tuhatkond ringi lendama. See oli Vana Radža idee. Ta arvas, et see teeb inimestele head. Võibolla teebki, ehkki tundub vaeste mainade suhtes kaunis ülekohtune. Õnneks ei mõista linnud kihutuskõnesid. Isegi mitte püha Franciscuse omi. Mõelda vaid,“ jätkas ta, „pidada jutlusi laitmatutele laulurästastele ja kuldsiisikestele ja väike-lehelindudele! Milline upsakus! Miks poleks ta võinud oma suud kinni hoida ja lasta lindudel *endale* moraali lugeda? Ja nüüd,“ lisas ta teisel toonil, „kuulake parem meie sõpra puu otsas. Ma puhastan haava ära.“

„Tähelepanu!“

„Läheb lahti.“

Noormees krimpsutas nägu ja hammustas huulde.

„Tähelepanu. Tähelepanu. Tähelepanu.“

Ja tõsi mis tõsi. Piisava andumusega kuulates polnudki valu enam teab mis hull.

„Tähelepanu. Tähelepanu ...“

„Kuidas te sellest kaljust üldse üles saite,“ ütles dr MacPhail sidet võttes, „ma ei kujuta ette.“

Will suutis isegi naeratada. „Meenutage „Erewhoni“¹ algust,“ ütles ta. „Õnnkombel minu poolel oli Saatus.“

Lagendiku kaugemast servast kostis hääli. Will pööras pead ja nägi Mary Sarojini puude vahelt välja kekslemas, punane seelik kaasa õõtsumas. Tüdruku selja taga kõndis suurekasvuline pronksikarva mees, vööni paljas, õlal kerge, rullis puldanist ja bambusritvadest kandraam, ja hiiglaste taga tuli sihvakas tumedanahaline valgetes lühikestes pükstes nooruk.

„See on Vijaya Bhattacharya,“ ütles dr MacPhail, kui pronksimees lähemale jõudis. „Vijaya on mu abiline.“

1 „Erewhon“ – Samuel Butleri 1872. aastal anonüümselt avaldatud romaan (pealkiri meenutab tagurpidi loetuna, ehkki tähed *b* ja *w* on vahetuses, ingliskeelset sõna *nowhere*, mis tähendab „eikusil“)

„Haiglas?“

Dr MacPhail raputas pead. „Kui hädajuhtumid kõrvale jätta, siis ma enam arstina ei tegutse. Töötame Vijaga koos Põllumajanduse katsejaamas. Ja Murugan Mailendra“ (ta osutas käega tumedanahalisele noorukile) „on meie juures ajutiselt, ta õpib mullateadust ja taimeare-tust.“

Vijaya astus kõrvale ja, asetades oma suure kämbla kaaslase õlale, lükkas nooruki ette. Vaadates tusase ilmega nooruki otsa, tundis Will korruga üllatusest võpatades ära viie päeva eest Rendang-Lobos kohatud elegantses rõivastuses noormehe, kes oli kolonel Dipa valges Mercedeses saarel ringi kihutanud. Will naeratas, avas juba rääkimiseks suu, aga ei öelnud midagi. Nooruk oli peaaegu märkamatult, aga siiski ilmselgelt pead raputanud. Will nägi noormehe pilgus meelegeitlikku palvet. Tema huuled liikusid hääletult. „Palun,“ paistis ta ütlevat, „palun ...“ Will kohandas end ümber.

„Tere päevast, härra Mailendra,“ ütles ta sundimatu viisakusega.

Oli näha, et Murugan tundis kergendust. „Tere päevast,“ vastas ta ja tegi kerge kummarduse.

Will vaatas ringi, et näha, kas teised märkasid, mis oli juhtunud. Ta nägi, et Mary Sarojini ja Vijaya toimetasid kandraamiga ja tohter pakkis oma musta kotti ümber. Väike näitemäng oli toimunud pealtvaatajateta. Ilmselt olid noorel Muruganil omad põhjused, miks ta ei tahtnud, et tema Rendangis viibimisest teada saadaks. Poisid on ikka poisid. Poisid võivad koguni tüdrukud olla. Kolonel Dipa oli oma noore soosiku vastu olnud rohkem kui isalik, Murugan aga oli koloneli vastu olnud palju enam kui pojalik – ta oli olnud lausa jumaldav. Oli see pelgalt kangelasustus, kõigest koolipoisilik sangariimetlus mehe vastu, kes oli edukalt läbi viinud revolutsiooni, hävitanud vastase ja end ise diktaatoriks kuulutanud? Või olid siia segatud muud tunded? Kas Murugan mängis Antinouse tolele mustavurrulisele Hadrianusele? Mis siin ikka, kui ta suhtus niimoodi keskealistesse sõjarditesse, see oli tema eesõigus. Ja kui gangsterile meeldisid ilusad poisid, oli see *tema* õigus. Ja ehk just seepärast, mõtles Will edasi, oligi kolonel Dipa hoidunud ametlikust tutvustamisest. Ta polnud öelnud rohkemat, kui et „see on Muru“, kui nooruk presidendi kantseleisse toodi. „Minu noor sõber

Muru.“ Ja ta oli tõusnud, pannud käe ümber poisi õlgade, juhatanud ta diivani juurde ja tema kõrvale istunud. „Kas ma tohin Mercedest juhtida?“ oli Murugan küsinud. Diktaator oli järeleandlikult naeratanud ja oma silutud musta pead noogutanud. Ja see oli teine põhjus, miks arvata, et selles kummalises suhtes oli midagi enam kui lihtne sõprus. Koloneli sportauto roolis oli Murugan hull. Ainult kõrvuni armunu oleks usaldanud ennast, lisaks veel oma külalise, sellise juhi meelevalda. Rendang-Lobo ja naftaväljade vahelisel tasasel maal oli spidomeeter kahel korral 110-ni jõudnud, aga hullem, palju hullem, järgnes mägiteel naftaväljadelt vasekaevandustesse. Haigutavad kuristikud, käänakutel kiunuvad kummid, bambusetihnikutest mõne jala kaugusel auto ette ilmunud vesipühvlid, vael teepoleel mürinal vastu sõitnud kümnetonnised veokid. „Kas sa pole veidi närviline?“ oli Will küsida sõandanud. Aga gangster oli nii vaga kui ka lootusetult armunud. „Kui inimene teab, et täidab Allahi tahet – ja mina *tean* seda, härra Farnaby –, pole mingit põhjust närvitseda. Sellises olukorras oleks närvitsemine jumalateotus.“ Ja järjekordsest pühvlist mööda põigates avas Murugan portsigari ja pakkus Willile sigaretti.

„Valmis,“ hüüdis Vijaya.

Will pööras pead ja nägi enda kõrval maas kandraami.

„Väga hea!“ ütles dr MacPhail. „Tõstame ta nüüd siia peale. Ettevaatlikult. Ettevaatlikult ...“

Minuti pärast liikus puude vahel kitsast looklevat rada pidi väike rongkäik. Mary Sarojini sammus eesotsas, vanaisa tuli viimasena, nende vahel kõndisid kummalgi pool kandraami Murugan ja Vijaya.

Nagu merepõhjast vaatas Will Farnaby oma liikuvast voodist üles rohelistesse hämarusse. Kõrgel pea kohal kostis lehtedes krabinat, ahvide häälitusi. Ja siis kostis orhideedepilvest kümnete sarvlinnuliste hüplemist nagu haige ettekujutuse sünnitist.

„Kas teil on mugav?“ küsis Vijaya, kummardudes muretsevalt Willile otsa vaatama.

Will naeratas talle vastu.

„Lausa luksuslik,“ vastas ta.

„Enam pole palju jäänud,“ jätkas Vijaya julgustavalt. „Mõne minuti pärast oleme kohal.“

„Kus „kohal“?“

„Katsejaamas. See on nagu Rothamsted. Kas te olete kunagi Inglismaal Rothamstedis käinud?“

Will oli sellest mõistagi kuulnud, aga polnud kunagi näinud.

„See siin on töötanud juba üle saja aasta,“ jätkas Vijaya.

„Kui täpne olla, siis sada kaheksateist aastat,“ ütles dr MacPhail. „Lawes ja Gilbert alustasid oma tööd väetistega 1843. aastal. Üks nende õpilasi tuli viiekümnendate algul siia, et aidata minu vanaisal katsejaama käivitada. Rothamsted troopikas – see oli asja mõte. *Troopikas ja troopikale.*“

Valgus murdis rohelisse hämarusse ja hetk hiljem jõudis kandraam metsast välja lõõskava troopikapäikese kätte. Will tõstis pea ja vaatas enda ümber. Nad olid nagu tohutus amfiteatris. Viissada jalga allpool oli põldudeks ruudustatud, metsatukkadest ja laialipillutatud majadest täpitatud avar tasandik. Teisel pool kerkisid nõlvad järjest ülespoole, moodustades tuhandete jalgade kõrguse mägedekaare. Terrassid roheliste ja kuldsete terrasside kohal, ulatudes tasandikult mäetippude sakilise müürini, riisipõllud rõhutasid reljeefi, järgides kavatsuslikult iga mäekumerust ja langust. Loodus polnud siin loomulik; maastik oli kujundatud, taandatud geomeetria, muudetud millekski, mida maalikunstniku käänuliste joonte ja puhaste säravate triipudena oleks virtuoossuse imeks peetud.

„Mida te Rendangis tegite?“ päris dr Robert, katkestades pika vaiku-
se.

„Kogusin materjali uut režiimi puudutava artikli jaoks.“

„Mina poleks koloneli uudiseväärseks pidanud.“

„Eksite. Ta on *sõjaväeline* diktaator. See tähendab, et surm on käeulatuses. Ja surm on alati uudis. Isegi surma kauge hõng on uudis.“
Ta naeris. „Seepärast mul kästigi tagasiteel Hiinast läbi põigata.“

Oli muidki põhjuseid olnud, mida ta eelistas mitte öelda. Ajalehed olid ainult osa lord Aldehyde'i huvidest. Talle kuulusid Kagu-Aasia naftakompanii ja Imperial and Foreign Copper Limited. Ametlikult

oli Will tulnud Rendangi, et selle militaarses õhkkonnas surma hõngu leida, aga talle oli tehtud ülesandeks välja uurida, mida arvab diktaator väliskapitalist, milliseid maksulangetusi ta on valmis pakkuma, millised on garantiid riigistamise vastu. Ja kui suurt tulu toob eksport? Kui palju kodumaiseid spetsialiste ja juhatajaid tuleks palgata? Terve rodu küsimusi. Aga kolonel Dipa oli olnud ülimalt sõbralik ja koostöövalmis. Seepärast ka see koletu sõit, Murugan roolis, vasekaevandusse. „Algeline, kulla Farnaby, algeline. Nagu te ise näete, on hädasti kaasaegset sõiduriista vaja.“ Korraldati uus kokkusaamine – täna hommikuks, tuli Willil nüüd meelde. Ta kujutles koloneli oma laua taga. Raportit poliitseiülemalt. „Härä Farnabyd nähti viimati väikse jahiga üksipäini Pala merekitsusesse purjetamas. Kahe tunni pärast puhkes võimas torm ... Oletatavasti surnud ...“ Selle asemel oli ta hoopiski siin, elus ja elevuses, keelatud saarel.

„Nad ei anna teile ilmaski viisat,“ oli Joe Aldehyde talle viimases vestluses öelnud. „Aga võibolla õnnestub teil salaja kaldale hiilida. Kandke burnust või midagi sellist, nagu Araabia Lawrence.“

„Püüan,“ oli Will tõsisel ilmel lubanud.

„Igal juhul, kui teil peaks õnnestuma Palal randuda, minge jalamaid paleesse. Rani – riigivalitseja ema – on minu hea sõber. Kohtusime temaga esimest korda kuus aastat tagasi Luganos. Tema oli seal vana Voegeli, investeerimispankuri seltsis. Voegeli sõbranna tegeleb spiritismiga ja nad korraldasid mulle spiritistliku seansi. Pasunahääline ekstrasensitiiv, ehtne meedium – aga kahjuks oli kõik saksa keeles. Kui siis tuled viimaks põlema pandi, ajasime pikalt juttu.“

„Pasunaga?“

„Ei, ei. Raniga. Ta on erakordne naine. Vaimukrusaadist oled kuulnud?“

„On see *tema* leiutis?“

„Jah, muidugi! Ning mina isiklikult eelistan seda moraalsele ümberelvastumisele. Kõige edukamalt on läinud Aasias. Rääkisime sellest tol õhtul pikalt. Ja pärast rääkisime naftast. Palal on külluses nafta. Kagu-Aasia naftakompanii on üritanud aastaid sellele jaole saada. Niisamuti ka kõik teised kompaniid. Ei ole läbi läinud. Nafta kasutusluba ei ole antud kellelegi. Selline on nende kindel poliitika. Aga Rani ei ole

sellega päri. Tema tahaks, et naftaga tehtaks maailmas midagi head. Näiteks rahastataks Vaimukrusaade. Niisiis, nagu öeldud, kui te kunagi Palale satute, minge kõige otsemat teed paleesse. Rääkige temaga. Uurige otsesest allikast järele, kes on need inimesed, kes otsuseid langetavad. Selgitage välja, kas naftapooldajate vähemus on olemas, ja küsige, kuidas me saaksime aidata neil head tööd jätkata.“ Ja lõpetuseks oli ta lubanud Willile helde preemia, kui tema püüdlusi peaks edu kroonima. Piisava preemia, et võimaldada Willile terve aasta vabadust. „Ei mingeid reportaaže enam. Ainult Kõrgkunst, Kunst, K-KUNST.“ Ja ta oli kuuldavale toonud vulgaarse naeru, nagu poleks tegemist sõnaga „kunst“, vaid „kõnts“. Milline kohutav olend! Ometigi tegi ta sellesama olendi närustele lehtedele kaastööd ja oli valmis, meelega eest, tolle näraka räpase töö ära tegema. Ja nüüd, usumatul kombel, oligi ta siin Pala pinnal. Õnnekombel tema poolel oli Saatuse – et saadikuna panna toime üks neist õelaist vempudest, mis on jumaliku Saatuse pärusmaa.

Mary Sarojini läbilõikav hääl tõi ta tagasi käesolevasse hetke. „Olemegi kohal!“

Will kergitas uuesti pead. Väike rongkäik oli keeranud peateelt kõrvale ja sisenes krohvitud müüris olevasse avausse. Vasakul, tõusvatel terrassidel, seisid madalate hoonete read, mida kaunistasid viigipuud. Otse ees laskus kõrgete palmide allée kallakut pidi lootusetiigini, mille kaugemal kaldal istus tohutu kivist Buddha. Keerates vasakule, ronisid nad õitsvate puude vahel ja lõhnade keskel esimesele terrassile. Tara taga seisis liikumatult, ainult mäletsedes, lumivalge vimmas härg nagu jumal oma kõigutamatus ja hoolimatus ilus. Europe austaja² jäi selja taha, seal oli paabulindude paar, kes oma sulgi üle muru lohistasid. Mary Sarojini tegi väikse aia värava lahti.

„Minu bangalo,“ ütles dr MacPhail, ja Murugani poole pöördudes: „Lubage ma aitan teid trepist üles.“

2 st valge härg